

لویه جرگه ها ونقش آن در ساختار اجتماعی- سیاسی وقانون گذاری افغانستان بخش سوم :لویه جرگه هادر دهه قانون اساسی ودموکراسی های نیم بند

به ادامه گذشته؛

فشرده آنچه که در بخش اول ودوم خواندید:

لویه جرگه یک پدیده خاص افغانی ایست که مثال آن در جوامع دیگر کمتر دیده شده است، در تاریخ معاصر افغانستان جرگه به مفهوم امروزی آن نخست در سال 1709 هنگام تشکیل قوه واحد ملی مرکب از ابدالی ها، غلجایی ها، تاجکها، هزاره ها، ازبکها وبلوچها به رهبری میرویس خان هوتکی بخاطر انهدام کامل ارودی صفوی وگرچی انعقاد یافت که منتج به ایجاد حکومت آزاد ملی گردید.

بعد تر لویه جرگه مشهور در سال 1747 دایرواحمد شاه درانی رابحیث پادشاه افغانستان انتخاب کرد، در عهد تیمورشاه در سال 1793 جرگه بخاطر انتقال پایتخت از کندهار به کابل، در عهد شاه شجاع در سال 1841 به وسیله آزادی خواهان بخاطر کسب استقلال سیاسی، در عهد امیر شیرعلیخان در سال 1865 بخاطر حل منازعات خانواده امیر و تعیین ولیعهدی شهزاده کوچک عبداللہ جان، در عهد امیر حبیب اللہ خان در سال 1915 جهت اعلام بیطرفی غیرفعال افغانستان در جنگ عمومی اول و در عصر امان اللہ خان از سالهای (1921-1928) چار لویه جرگه دایر شد، که شامل لویه جرگه 1921 جلال آباد بمنظور اصلاحات اجتماعی، لویه جرگه 1922 پغمان جهت تصویب نظامنامه، لویه جرگه 1924 پغمان غرض بمیان آوردن تعدیلات در نظام نامه و لویه جرگه 1928 پغمان غرض تصویب قانون اساسی و پروگرامهای اصلاحی و تثبیت شاخصه ها و سیاست افغان و انگلیس معطوف بود.

محمد نادر شاه لویه جرگه یی را در سال 1931 برای تصویب قانون اساسی و در حقیقت قانونی ساختن رژیم خودش دایر ساخت، بر علاوه در این جرگه فرمایشی بود که ابطال تصاویر مطلق و اصلاحات امانی را اعلان و با ادعای میان تهی امان اللہ خان را "خائن ملت و دزد" خطاب نمود، لویه جرگه دیگر همانا در سال 1941 بعد از کشته شدن نادر شاه هنگام زعامت ظاهر شاه بود که برای غور بر تقاضای متحدین جنگ عمومی دوم مبنی بر اخراج اتباع غیر سیاسی کشورهای محور از افغانستان دایر و بادرایت سیاسی انجام و روابط سیاسی آینده با بسا کشور ها را بهبود بخشید.

بهمین ترتیب جرگه دیگری در سال 1949 جهت ابراز حمایت از سیاست حکومت در مورد اختلافات مرزی افغانستان با پاکستان دایر گردید همین جرگه معاهده 1883 دیورند، پیمان سال

1905 افغان - انگلیس، پیمان 1919 راولپندی، پیمان سال 1921 افغان- انگلیس و هر پیمان دیگری را که به مناطق متنازع فیه میان افغانستان و پاکستان ارتباط داشت را منسوخ قرار داد، در سال 1955، بار دیگر لویه جرگه برای جلب حمایت ملت از تعهدات دولت در قسمت اختلافات افغانستان و پاکستان دایر شد، همچنان در همین جرگه بود که محمد داؤود خان در حقیقت حمایت نماینده گان را برای گسترش روابط حسن همجواری و همزیستی مسالمت آمیز با اتحاد شوروی وقت کسب کرد و مجال یافت تا از اتحاد شوروی اسلحه دریافت کند.

4- لویه جرگه ها در دهه مشهور قانون اساسی و دموکراسی

قانون اساسی سال 1964 ترکیب عضویت لویه جرگه ها را نظر به لویه جرگه های قبلی تغییر و تکامل بخشید، ماده 78 قانون اساسی جدید تصریح کرد که لویه جرگه مرکب از نماینده گان هردو مجلس شوری و روسای جرگه های ولایات میباشد، بدین ترتیب سیستم تازه جاگزین روش قبلی گردید، که در آن حضور یابی متنفذین و صاحب رسوخان ارجیحت داشت و ایشان بصورت دموکراتیک نمی توانستند از قاطبه ملت نماینده گی کنند، پس لویه جرگه 1964 بدون شک از لویه جرگه های پیشین متفاوت بود.

-لویه جرگه سال 1964 یا لویه جرگه قانون اساسی:

واقعیت عینی چنان بود، که افغانستان با طرح و تدوین قانون اساسی 1964 و همزمان تدویر و گشایش لویه جرگه همین سال به رغم کاستی های ناشی از تسلط سیستم نا کار آمد و فرسوده سلطنتی، تازه در قطار ممالک متمدن و دموکراتیک گام نهاد، انتقال به دموکراسی نیم بند هم با قربانی و فداکاری قاطبه ملت افغانستان بویژه محصلان و جوانانی که در حادثه سوم عقرب فدا کارانه رزمیدند و جانهای شریف شانرا فدا کردند توأم بود، البته بمیان آمدن دموکراسی ثمره مبارزات گسترده مسالمت آمیز سیاسی همان دوره بود که پرداختن به ویژه گیهای آن مبحث جداگانه خواهد میبایست.

این لویه جرگه بتاريخ 9 سپتمبر سال 1964 دعوت شد، در ترکیب آن 454 نماینده انتخابی و انتصابی بشمول اعضای مشرانو جرگه، ولسی جرگه، اعضای ستره محکمه (که در آنوقت بنام محکمه عالی تمیز نامیده میشد)، اعضای کمیته تسوید و کمیسیون مشورتی قانون اساسی و دیگران شرکت

داشتند، لویه جرگه با سخنرانی افتتاحیه و خطابه محمد ظاهرشاه در قصر گلخانه گشایش یافت، ریاست این جرگه را شاه و نیابت وی را داکتر محمد ظاهر صدراعظم دوره های بعدی به عهده داشت .

این جرگه ده روز به درازا کشید و موضوع آن بررسی و تصویب قانون اساسی جدید بود که شامل یازده فصل و 128 ماده بود و در آن قوه های سه گانه رازهم تفکیک نموده موضوعات دیگری مانند دموکراسی، حقوق و آزادی احزاب سیاسی، آزادی مطبوعات و غیره را در بر می گرفت. قانون اساسی که در این جرگه تصویب شد بتاريخ اول اکتوبر از طرف شاه توشیح گردید، این قانون اساسی برغم اینکه: محمد داؤود را از بازگشت در رأس یک حزب سیاسی بازداشت و ماده ای تصویب شد که خاندان شاهی را از رد عضویت شان از این خاندان مانع ساخت و هر دو این مواد موجبات آشفته گیهای بعدی را به سلطنت و خاندان شاهی ببار آورد، باآنهم از نگاه عمومی همین لویه جرگه وقانون اساسی مصوب آن پایه تحولات دهه 60 میلادی را که به "دهه دموکراسی" معروف است تشکیل داد.

بدینترتیب ظاهر شاه در همین آخرین لویه جرگه خویش قانون اساسی 1931 را که توسط نادر شاه پدرش نافذ و مطابق وضعیت سابق بود و نمی توانست با مقتضیات عصر همگام باشد، منسوخ قرارداد ویک دوره دموکراسی نسبی را آزمایش کرد. این لویه جرگه دارای اصول ووظایف داخلی 12 ماده یی بود که ترکیب آن طی فرمان پادشاهی مورخ 9 میزان انتشار یافت. بطور مجموعی در این جرگه 450 نفر اشتراک داشت.

5- لویه جرگه در نخستین نظام جمهوری افغانستان:

-لویه جرگه یا جرگه بزرگ کابل سال 1976:

با روی کار آمدن نظام جمهوری اول افغانستان در سال 1352 (1973) محمد داوود نخستین رئیس جمهور افغانستان، در 15 فبروری 1977 جرگه پی را فرا خواند که منظور از آن کسب مشروعیت ملی بود. موضوع آن را تصویب قانون اساسی جدید و انتخاب رئیس جمهور تشکیل می داد. ریاست این جرگه را، که در مقر وزارت صحت عامه برگزار شد، محمد داوود به عهده داشت و عزیز الله واصفی نائب رئیس آن بود.

این لویه جرگه قانون اساسی را در 13 فصل و 136 ماده به تصویب رسانید، بتاريخ 24 فبروری همین سال قانون اساسی توسط رئیس جمهور توشیح گردید.

- 6 لویه جرگه ها در دهه دموکراتیک و ترقی خواهانه:

- لویه جرگه یا جرگه بزرگ پولیتخنیک کابل سال 1985:

پس از روی کار آمدن حزب دموکراتیک خلق افغانستان در سال 1357 (1978) جرگه بزرگی در تابستان 1364 برابر به 23 اپریل (1985) هنگام زعامت ببرک کارمل در تالار بزرگ پولی تخنیک کابل برای سه روز برگزار شد و 1796 نفر در آن شرکت داشتند.

ریاست جرگه را عبد الرحیم هاتف و نیابت آن را دکتر عبدالواحد سرابی به عهده داشتند. منظور آن جلب حمایت مردم بود و موضوعات شامل آن را مسأله صلح و سیاست های خارجی و داخلی دولت افغانستان تشکیل می داد.

- لویه جرگه یا جرگه بزرگ پولیتخنیک کابل 1987:

دومین جرگه در دوره حاکمیت حزب دموکراتیک خلق افغانستان (حزب وطن) تحت زعامت داکتر نجیب الله بود و باز هم در تالار پولی تخنیک کابل برای دو روز در سال 1366 برابر به 30 نومبر 1987 با شرکت 1860 نفر برگزار شد که عبدالرحیم هاتف ریاست آن را به عهده داشت. پیامد این جرگه قانون اساسی جدید بود که در آن اسلام به عنوان دین مردم افغانستان مطرح شده برای فرقه های مذهبی آزادی قانونی داده شد، بر اساس این قانون اساسی داکتر نجیب الله برای مدت هفت سال بحیث رئیس جمهور انتخاب گردید و افغانستان منبعت (جمهوری افغانستان) نامیده شد. لازم به یاد آوری است که دو جرگه بزرگ قومی دیگر، یکی در تابستان 1986 به نام جرگه قبایل پشتون و دیگری به نام جرگه سراسری مردم هزاره در تابستان 1987 نیز در کابل برگزار شد.

- لویه جرگه یا جرگه بزرگ سینمای پامیر کابل سال 1989:

آخرین لویه جرگه در دوران حاکمیت حزب وطن در بهار 1368 برابر به 28 و 29 جون 1989 با فراخوان داکتر نجیب الله رئیس جمهور وقت افغانستان برای دو روز برگزار شد. این جرگه 732 نفر عضو داشت و موضوع آن را بمیان آوردن تعدیلات در قانون اساسی سال 1987، آشتی ملی، مصالحه با مجاهدین و حل سیاسی مسأله افغانستان تشکیل می داد؛ داکتر نجیب الله در خطابه افتتاحیه این لویه جرگه در مورد برگزاری یک کنفرانس بین المللی شامل اشخاص مؤثر افغانی مقیم خارج جهت خاتمه دادن به جنگ افغانستان صحبت و تأکید نمود.

نگارنده که در زمره مسوولین امنیتی و برگزار کننده های این لویه جرگه نقشی داشت، می خواهد خاطره یی از زمره صد ها خاطره و وظیفوی مبنی براینکه چرا این جرگه بعوض تالار مشهور پولیتخنیک کابل به تالار نه چندان بزرگ سینمای پامیر دایر شد، با خواننده این سطور شریک سازد:

خاطره چنین است: تا یکروز قبل از تدویر لویه جرگه علی الرغم بدست داشتن اطلاعات ابتدایی مبنی بر انداخت راکت به وسیله اپوزیسیون در روز گشایش لویه جرگه، همه ترتیبات از قبیل: آماده گی طرح و تعدیل قانون اساسی، تعیین خط کاری لویه جرگه، پذیرایی و جابجایی مدعوین، تزئین و ترتیب

تالار پولاتخنیک کابل، نصب وسایل تخنیکي، مایک ها، شعارها، جایگاه هیئت اداره کننده وسکرتریت، حتی چک تخنیکي تالار تا ساعت 6 شام یکروز قبل انجام یافت وتالار برای فردا (روز موعود) برگزاری لویه جرگه آماده شد.

اما با بدست آوردن اطلاع کنترل شده حوالی ساعت 9 شب تثبیت شد، که هنوز خطر بطور کامل دفع نشده وتا فردا معلوم خواهد شد، همان بود که در تشریک مساعی با مقام رهبری قرارگاه اوپراتیفی تصمیم اتخاذ داشت که باید محل ریزرف آماده شود، تالار سیمنای پامیر را من ویکن از مقامهای رهبری در حالی مورد مطالعه قرار دادیم که نمایش فلم جریان داشت، ناگزیر تا ختم فلم منتظر ماندیم، بعد از ساعت 10:30 شب به ترتیب وتنظیم وآآماده ساختن تالار تا فردا 9 صبح که مدعوین همراه با داکتر نجیب الله رئیس جمهور حضور بهم می‌رسانیدند، پرداختیم وتالار چنان آماده شد که توانستیم در نشرات مستقیم تلویزیون ورادیو آنرا به معرض دید وشنید عامه قرار دهیم وهمه چیز سر براه بود.

فردای آن ماهمه از مدعوین ورئیس جمهور پذیرایی نمودیم وجریان را منحث مسوؤل امنیت لویه جرگه طور فشرده به رئیس جمهور بیان داشتیم، قابل تذکر است که ادارات اوپراتیفی مربوط توانسته بودند تا با اتخاذ تدابیر معین سمت وفاصله راکت راتغیر دهند، چنانچه راکت بالای ساحه پولاتخنیک در روز مذکور فیر شد، اما به تالار اصابت نه نمود، اما ما در همان زمان نتوانستیم این ریسک را بپذیریم، ناگزیر محل سینمای پامیر را انتخاب نمودیم ولویه جرگه در فضای امن وآرامش کامل تدویر وموفقانه پایان یافت، ممکن همه جرگه ها ولویه جرگه ها از چنین خاطرات فراوان داشته باشد، اما من در اینجا چشم دید و نقش ناچیز خویشرا در خدمت گزاری به هم میهنان وجلوگیری از یک فاجعه بیان داشتم.

با بهره از ماخذ ومنابع آتی:

- افغانستان در مسیر تاریخ جلد دوم نوشته مورخ شهیر شاد روان میر غلام محمد غبار.
- افغانستان در پرتو تاریخ نوشته مورخ نامدار علی احمد کهزاد.
- لویه جرگه ها مظهر دموکراسی در افغانستان تألیف پوهنوال محبوبه سال 1994
- کرونولوژی رویدادهای مهم افغانستان از 1901 تا امروز 2004 نوشته داکترعلی محمد زکریا.
- قوانین اساسی افغانستان.

-منابع خبری ، چشم دید ها وسایر منابع که در متن نوشته از آن یاد آوری شده است.

نمونه جرگه های محلی

